

REGISTER

- Aantjes, W. 58, 60-61, 64, 68, 76
 Aartsen, J. van, jr. 99-100, 272
 Aartsen, J. van, sr. 100
 Agt, A. van 68, 70-71, 77, 132, 134,
 185-186
 Akker, H. van den 231-232
 Albeda, W. 58, 109, 113
 Algera, J. 54
 Andriessen, F. 60, 68, 107, 196, 207,
 218
 Andriessen, K. 81
 Anema, A. 48, 50-51
 Ardenne, A. van 144, 181

 Balkenende, J.P. 147, 213-214, 218,
 252
 Balzac, Honoré de 118
 Barth, D. 298
 Beatrix, koningin 107-108
 Beckers, R. 259
 Beel, L. 30, 32, 34, 38, 44-49, 60, 103
 Beinema, M. 249-250
 Beljon, P. 189
 Berg, G. van den 74-81, 87, 115, 194,
 278
 Berg, D van den 82, 298
 Besten, R. den 271
 Biesheuvel, B. 56, 60, 63, 70, 176
 Biesheuvel, P.J. 141, 144, 152, 160-
 163, 170, 189
 Biggelaar, A. van den 259
 Bijleveld-Schouten, A. 128, 144-145,
 147, 159, 163, 166, 170, 176-177,
 181, 292

 Binderhagel, S. 131
 Blair, T. 72
 Blankert, H. 231, 247, 298
 Blok, J. 183, 195
 Blokdijk, T. 298
 Boer, H. de 75-76, 78, 80-81
 Boer, M. de 135
 Boers-Wijnberg, M. 144
 Bolingbroke, Lord 42, 117
 Bolkestein, F. 99, 102, 106-107, 123-
 124, 128, 135, 138-140, 155-156, 161,
 165, 188, 191, 219, 222
 Bomers, bisschop 98
 Bordewijk, F. 85, 224
 Borst, E. 256
 Borstlap, H. 218, 298
 Bot, B. 82, 298
 Braks, G. 248-249
 Bremmer, C. 155-156, 172-174, 182,
 242-244, 258, 278
 Brink, F. 265
 Brinkman, L.C. 78, 80, 83, 88-91, 93,
 106, 108-115, 128, 142-143, 193,
 207, 226, 231, 236, 249, 266, 299
 Brinkman-Salentijn, J. 143
 Brinkel, Th. 215
 Broek, H. van den 238, 298
 Brokx, G. 119, 196, 199, 264, 272,
 299
 Bruggen Hugenholtz, L. ter 13
 Bruggen, H. van der 14
 Bruinsma, J. 265
 Bruins Slot, H. 299
 Bruins Slot, J. 33, 54-55, 61

- Brüning, H. 245, 251
 Buijs, S. 232
 Bukman, P. 58, 77-78, 81, 126, 127,
 142-143
 Burg, V. van der 94, 134, 179
 Burger, J. 31, 60-63
 Burgering, W. 205
 Buurmeijer, F. 88
- Callaghan, J. 72
 Cals, J. 56
 Camp, W. van der 121, 125, 127, 130,
 135, 144, 148-151, 154, 156, 161,
 181-183, 236
 Camps, Th. 237
 Cloe, D. de 123
 Colijn, H. 27, 30
 Cornielje, C. 156
 Corporaal, D. 46
 Czyzewski, S. 175
 Daalder, H. 16, 41, 42, 275-276
 Dales, I. 83
 Dam, M. van 67-69
 Deckers, L. 28
 Deetman, W. 95, 105, 108, 121, 127,
 142, 144, 156, 179, 266-268, 298
 Derksen, W. 292
 Dehaene, J.L. 233
 Dijke, L. van 123, 171
 Dijkstal, H. 104-105, 107, 113, 119-
 124, 126, 156, 160-161, 263-264, 268
 Dinther, G. van 82, 99
 Dittrich, B. 160, 179
 Docters van Leeuwen, A. 172
 Doelman-Pel, A. 144-145, 166-167
 Donner, P.H. 257
 Doornbos, G. 299
 Drees, W. 29-31, 36-37, 49-51, 54
 Duijvestein, A. 132
 Dullert, W. 15
 Dunnen, R. den 270
 Duyvendak, W. 259
- Ende, J. van den 251
- Esselink, B. 126, 144
 Etzioni, A. 222, 224
 Eurlings, C. 230, 232
 Evenhuis, A. 253
- Fase, W. 175
 Fortuyn, P. 165, 216
 Frieszo, J. 124-125
- Gaay Fortman, W. de 52, 54
 Gabor, D. 142, 173, 180
 Gardeniens-Berendsen, M. 105, 109,
 111-112, 115, 129, 147, 197, 204,
 206-208, 220, 243, 260
 Geel, P. van 254, 273
 Geer, D. de 49
 Gelder, W. van 298
 Geluk-Poortvliet, L. 205
 Gennip, J. van 106, 137, 213, 214-
 218, 230, 243
 Gerbrandy, P. 27, 46-47, 53, 276
 Gerritse, G. 91, 94, 232
 Giebels, L. 47
 Goes van Naters, M. van der 50
 Goslinga, H. 150
 Gosker, R. 37
 Graaf, L. de 298
 Graaf, Th. de 101
 Graaf-Nauta, D. de 84
 Grave, F. de 99, 105
 Groen van Prinsterer, G. 12-14, 16,
 56, 123
 Groothuizen, A. 254
 Gruijters, H. 67
 Gualthérie van Weezel, H. 292
 Gümüs, A. 236
- Haan, B. de 82
 Hamilton, A. 15
 Hatta, M. 35
 Havermans, A. 83, 266, 298
 Hecke, J. van 210, 225-226
 Heemskerck, S. van 245
 Heemskerk, J. 16, 17

- Heemskerk, Th. 27
 Heerma, E. 95, 100, 116, 119-129,
 131-134, 137-138, 140-142, 146, 149-
 150, 154-156, 161, 163, 165, 167,
 172, 179, 184, 186-189-192, 195,
 201-203, 208, 212, 229, 238, 240,
 243, 260, 266-268, 278, 291
 Heijde, A. van der 239
 Heijden, F.J. van der 84-85, 106, 124-
 125, 128-129, 152, 161, 178-181,
 189-190, 192, 242, 264-268, 278
 Helgers, H. 121, 126, 129, 135-137,
 140-141, 145-146, 163, 167, 193, 195,
 197-200, 202-203, 207-210, 212, 214,
 225-232, 235-239, 256-257, 261-262,
 280-282
 Hendriks, J. 298
 Henkens, L. 298
 Hermes, A. 96
 Herstel, T. 189
 Hetzel, H. 125
 Heuvel, J. van den 45
 Hillen, H. 125, 128, 135, 139, 144,
 148, 151, 157, 180-181, 183-187, 236,
 239, 259
 Hirsch Ballin, E. 83, 97, 102-103,
 106, 109, 142-143, 158, 183, 208
 Hoekstra, R.J. 99
 Hofstede, H. 168
 Hofstee, T. 298
 Hoop Scheffer, J. de 120, 132, 142,
 144-146, 149, 151, 153-154, 159-161,
 164, 169, 173-174, 184-185, 188-192,
 201, 220, 222, 229, 234, 237-240,
 257, 278, 280-282
 Hoopen, J. ten 168
 Houben, F. 85, 298
 Houben, P. 298
 Houten, S. van 16
 Huibers, H. 203-204, 208, 210-211

 Iersel, J.P. van 79
 Ista, D. 73

 Janssen, K. 205
 Jennings, I. 42, 118
 Jong, B. de 298
 Jong, G. de 90, 144, 147, 169, 181
 Jorritsma-Lebbink, A. 105, 107, 113,
 272, 275
 Juliana, koningin 52, 60

 Kaland, A. 80, 93, 109, 110, 194
 Kappeyne van de Copello, J. 17, 24-
 25
 Kastelein, M. 167, 252
 Kerckhaert, F. 189, 196
 Kesper, K. 47
 Kesteren, N. van 298
 Klaassen, L. 205
 Klein Molenkamp, J. 177
 Klink, A. 208
 Klop, K. 168
 Knaap, C. van der 232, 245, 263
 Kobes, L. 205
 Koekkoek, A. 120-121, 153, 156, 173
 Koffeman, G. 91, 232
 Kohl, H. 164, 189, 249
 Kok, W. 7, 9, 73, 100, 106, 108-109,
 112, 114-115, 120, 133, 151, 159,
 165, 172, 174, 191, 214, 218, 222,
 246, 256, 268, 274
 Koning, J. de 78, 211, 227
 Koning, M. de 245, 251
 Koppejan, A. 208-209, 211-212, 232,
 282
 Korte, R. de 98-99
 Korthals, B. 180
 Koushner, B. 233
 Kraaijeveld, G. 299
 Kraaijeveld-Wouters, J. 106
 Krajenbrink, J. 64
 Kranenburg, M. 292
 Krol, T. 298
 Kruijer, B. 194
 Kruijf, G. de, 255, 279
 Krusinga, R. 58-59, 62-71, 276
 Kuijken, W. 82, 270

- Kuyper, A. 11-27, 36-37, 44, 54, 56,
 104, 119, 136-137, 141, 193-194,
 203-204, 214-216, 218, 279
 Kuypers, P. 292
- Laarhoven, J. van 205
 Lansink, A. 92, 235
 Lede, C. van 299
 Leemhuis-Stout, J. 266-267
 Leers, G. 120, 125, 135-136, 181, 264
 Leeuw, J. de 298
 Leeuwen, H. van 186, 220
 Leeuwen, L. van 105, 110, 137, 180,
 195, 247
 Leeuwen-Schut, D. van 175
 Lemstra, W. 133, 298
 Leo XIII, paus 27
 Lieftinck, P. 31, 45
 Linschoten, R. 105, 107, 113, 170,
 173-177, 246
 Lidth de Jeude, J. van 83
 Lodders-Elfferich, T. 105, 110-112,
 128, 137, 163, 193, 195, 197, 200,
 204, 207-208, 212, 243, 268
 Lubbers, R. 7, 71, 77, 80, 83, 84, 86-
 91, 93, 98-100, 107, 129, 134-135,
 158, 160, 193-194, 196, 201, 204,
 207-209, 211, 214, 216, 218, 226,
 246, 248, 268, 281, 299
 Lugt, C. van der 299
- Maanen, H. van 298
 Maas, P. 292
 MacKay, A. 25-26
 Madison, J. 15
 Maij-Weggen, H. 137-140, 146, 186,
 260, 275-276
 Manning, A. 19
 Maritain, J. 19
 Mateman, W. 171-172, 190, 235
 Meijerink, R. 270
 Meines, R. 153
 Meines-Westra, R. 292
 Melis, J. 264
- Melkert, A. 104-105, 113, 160, 170,
 176, 245-246, 248
 Meulen, J. van der 189
 Middelkoop, E. van 163
 Mierlo, H. van 101-102, 104, 107,
 160, 165, 243
 Milliano, J. de 232-237, 278
 Modderman, A. 24-25
 Montesquieu, baron de 41
 Montfrans, W. van 259, 267
 Mook, H. van 47
 Moreels, R. 233
 Mulder-van Dam, N. 144
 Muskens, bisschop 255
- Netelenbos, T. 120, 148, 177
 Nicolaï, E. 271
 Nieuwenhoven, J. van 176, 244
 Nieuwenhuizen, K. van 126, 186,
 205, 208, 211, 239
 Nijpels, E. 259
 Nistelrooij, L. van 232
 Noordzij, M. 299
 Nuis, A. 246, 256
- Oijk, B. van 259
 Okma, N. 55
 Oostlander, A. 139
 Opstelten, I. 267, 272
 Otterloo, G.J. van, 175
 Oud, P. 32, 36, 38, 51, 116
 Oudkerk, R. 103, 216, 242
- Paas, R. 208, 212
 Pans, R. 82-83, 272
 Peetoom, R. 208
 Pennekamp, P. 298
 Peper, A. 272
 Pessers, D. 216
 Pleumeekers, J. 298
 Pop, P. 83
 Pronk, J. 159-160, 190, 223
- Randwijck, R. van 178, 181

- Reitsma, J. 126-127
 Reijden, J. van der 299
 Rempt, L. 178
 Reusken, M.C. 155, 259
 Rietkerk, Th. 230
 Rij, M. van 131, 139
 Rijswijk, J. van 63
 Rinnooy Kan, A. 219
 Ritzen, J. 147
 Roest, A. 136
 Rombouts, T. 203, 210, 227-232, 298
 Romme, C. 33, 38-40, 42, 51-54, 60, 135, 164
 Rooijen, M. van 175
 Rooy, Y. van 81, 109, 125, 142-143, 157, 189, 264-265
 Rosenmüller, P. 120, 145, 147, 149, 162, 167-170, 174-175, 181, 191, 254
 Rosenthal, U. 269-271
 Ross-van Dorp, C. 230
 Rossou, P. 263
 Rottenberg, F. 199
 Ruding, O. 81
 Ruijs de Beerenbrouck, Ch. 96
- Sanden, P. van de 84
 Santbergen, M. 266
 Savornin Lohman, A. de 21-23, 26, 34, 119, 123, 215
 Schaepman, H. 18-23, 26, 34, 119, 123, 215
 Schaik, J. van 49, 51
 Scharping, R. 125
 Scheerder, R. 298
 Schermerhorn, W. 29, 31-32, 37
 Schimmel, A. 162, 176
 Schmelzer, N. 50, 70
 Schmitz, E. 154
 Schoep, A. 205, 209
 Scholten, W. 108
 Schouten, J. 28-29, 31, 34, 44, 46, 47-55, 72, 135, 276
 Schreijer-Pierik, J. 232
 Schutte, G. 123, 163
- Simonis, kardinaal 254-256, 282-283
 Simons, H. 92, 95, 97
 Smit, R. 266, 298
 Smits, L. 271
 Smits, R. 64, 136, 253-255
 Soekarno, A. 33
 Sorgdrager, W. 134, 160, 165, 172-174, 178-181
 Spanning, H. van 70
 Steenkamp, P. 76
 Steenhoven, K. van der 79
 Stekelenburg, J. 264-265
 Stikker, D. 51-52
 Storm, C. 299
 Stroecken, Th. 231
 Sutorp, L. 21
 Suurhoff, J. 36
 Swaan, A. de 102, 277
- Taylor, R. 222
 Terpstra, E. 166, 242
 Terpstra, G. 91, 144, 148-149
 Thijn, E. van 8, 35-36, 41-44, 63, 66, 69, 103, 117, 275-276, 291
 Thomassen, W. 50
 Thorbecke, J. 12-14, 16, 40, 42, 46
 Thuis, W. 198, 206-207
 Tiesinga, H. 205
 Tilanus, A. jr. 56, 61-63
 Tilanus, H. sr. 31, 37, 135
 Tindemans, L. 226
 Tjeenk Willink, H. 105, 107-108
 Traa, M. van 143, 180
 Troelstra, P. 35
 Tromp, B. 217
 Troost, B. 298
 Tuinstra, K. 169, 292
 Tussaud, Madame 80
- Udink, B.J. 70
 Uyl, J. den 35, 58-59, 61, 63, 68-69, 71-72, 76, 158, 276

- Veen, C. van 35, 63
 Veld, R. in 't 271
 Velzen, W. van 81, 84, 97, 110, 196-197, 203-204, 206, 208, 213, 236
 Verburg, G. 223, 232, 236, 252, 263
 Verhagen, M. 181, 234, 236
 Veringa, L. 239
 Verkuyll, J. 51
 Vlies, B. van der 123
 Voet, H. van der 292
 Voncken-Janssen, I. 200-203, 237, 278
 Voorhoeve, J. 72
 Voorst tot Voorst, B.J. van 298
 Vreeman, R. 219, 265
 Vries, B. de 78, 80, 91, 101, 129, 151, 170, 175, 211, 245, 298
 Vroon, B. 204

 Waal, C. 83
 Wagemakers, E. 194-195
 Wallage, J. 100, 102, 113-114
 Walsem, J. van 171-172
 Walsum, G. van 31
 Weijers, S. 175
 Wellink, N. 155, 298
 Welter, Ch. 48, 54
 Wermuth, E. 199, 206-207, 224, 273, 292
 Werner, J. 205, 220, 298

 Westerlaken, A. 231, 245-247
 Wiegel, H. 59, 66-67, 88, 157-161, 170, 184
 Wijckerslooth de Weerdesteyn, R. de 298
 Wijers, H. 159-160, 171, 216, 247
 Wijffels, H. 158, 204, 218-219, 238, 259, 299
 Wijmen, P. van 223, 259
 Wijn, J. 231
 Wilde, J. de 30, 45
 Wilhelmina, koningin 28, 33, 37
 Willem I, koning 13
 Willem III, koning 25
 Winsemius, P. 259
 Winter, F. de 138-139
 Wits, J.W. 215
 Wolffensperger, G.J. 123, 165, 251
 Wolters, F. 127, 130-131, 133, 137, 148, 150, 152, 176-177, 248
 Wöltgens, Th. 222, 224
 Worm, G. 298

 Zalm, G. 246-247
 Zeeuw, W. de 76
 Zijderveld, Ch. 259
 Zijl, J. van 176-177
 Zijlstra, J. 54-55
 Zijlstra, R. 81
 Zuijnen, M. van 216, 244, 251

KEES VERSTEEGH

DE HONDEN BLAFFEN

Het waren christelijke politici die aan het einde van de negentiende eeuw voor het eerst vorm en inhoud gaven aan de oppositie binnen het Nederlandse parlement. Vlak na de Tweede Wereldoorlog waren het opnieuw christelijke parlementariërs die tekenden voor een bevolgen oppositierol.

Toch wil de oppositie van het CDA, dat sinds 1994 opereert vanaf de zijlijn van de Nederlandse politiek, maar niet van de grond komen. Sinds de partij bijna vijf jaar geleden zowel de verkiezingen als de regeringsverantwoordelijkheid verloor, volgden interne strubbelingen elkaar in hoog tempo op: fractieleider Heerma kwam en ging, de partijvoorzitters Helgers en Ladders liepen de fractie voortdurend voor de voeten, en bij de Tweede-Kamerverkiezingen van 1998 moest de partij onder leiding van De Hoop Scheffer opnieuw terrein prijsgeven.

In *De honden blaffen* wordt de vraag gesteld waarom de oppositiejas het CDA zo slecht past. Op basis van gesprekken met de belangrijkste CDA-politici, maar ook met vrijwilligers en activisten uit het maatschappelijk middenveld, schetst Kees Versteegh de pijnlijke omschakeling die de eens zo machtige regeringsmachine na 1994 doormaakte. Mede door een uitstap naar de geschiedenis van de christelijke politiek ontstaat een heel nieuw beeld van de situatie waarin de christen-democratie na bijna vijf jaar oppositie verkeert.

ISBN 90-351-2063-9

9 789035 120631

Kees Versteegh (1961) volgde als politiek redacteur van *NRC Handelsblad* het CDA zowel in de regering als in de oppositie van nabij.

UITGEVERIJ BERT BAKKER